

Basistaalregels methode drs. W.J. de Haan (een kleine selectie daaruit) 20-08-18
Voor aanschaf van die methode: zie www.tmuitgevers.nl/abc-methodehaan.nl

Voor de leerder die al over de nodige woordenschat Nederlands beschikt.
Voor de begeleider die wil weten hoe iets uit te leggen.

Een taalregel 1x per dag hardop en correct samen met de leerling lezen, versnelt het automatisch toepassen van de taalregel door de leerling aanzienlijk.
U kunt regels uitknippen, op kaartjes plakken en door elkaar hardop laten lezen.

hoofdregel = alle klanken die onder dezelfde regel vallen.

deelregel = een gedeelte van een hoofdregel.

Woorden die de cursist moet kennen, maar die er niet op staan, zet u erbij.

De enkele letter wordt altijd uitgesproken/gespeld met zijn alfabetnaam.

De in het taalonderwijs ingeburgerde terminologie 'lange en korte klinkerklanken' is ongelukkig gekozen; een lange klank duurt niet langer dan een korte klank, beide kan je lang aanhouden.

Nodig de cursist uit om zelf eens het klankverschil te benoemen; hoog/laag, mooi/niet mooi, licht/donker, blij/somber.....

Ga altijd na of de leerder de betekenis van de woorden begrijpt.

Laat de leerder de regel aan u uitleggen nadat hij die zo'n 5 - 7 dagen heeft gelezen.

Ik lees van links naar rechts.

De letter die ik het eerst hoor, moet ik het eerst schrijven.

Een gewone zin begint met een hoofdletter en eindigt met een punt.

Een vraagzin begint met een hoofdletter en eindigt met een vraagteken.

De LANGE KLANK van de enkele klinker:

deelregel

a

Ik schrijf er een medeklinker vóór .
De lange klank van de a blijft lang :

a fa, ga, ha, ja, ma, na, pa, sla

Laat zien dat de regel ook geldt als er niet 1 maar meerdere medeklinkers vóór geschreven worden. Maak samen ook andere (delen van) woorden die onder de regel vallen. Doe dat ook bij de navolgende regels.

deelregel

o

Ik schrijf er een medeklinker vóór .
De lange klank van de o blijft lang :

o do, ho, Jo, Ko, po, To, zo, vlo, stro

maar: de zoo (= de dierentuin)

Vertel de leerling dat 'zoo' een Engels woord is, dat in het Engels als "zoe" wordt uitgesproken, maar dat wij dat hebben vervlaamst tot "zo". In Nederland laat u het 'maar' weg.

deelregel

u

Ik schrijf er een medeklinker vóór .
De lange klank van de u blijft lang :

u nu paraplu

deelregel

i

Ik schrijf er een medeklinker vóór.
De lange klank van de i blijft lang:

i	mi, si, ski
---	-------------

Zodra de cursist dat aankan, vervangt u afzonderlijke deelregels door deze overzichts-deelregel

deelregel

Ik hoor a, i, o, u.
Ik schrijf een enkele a, i, o, u.

Ik schrijf er een medeklinker vóór.
De lange klank van de enkele a, i, o, u blijft lang:

a	la
i	mi
o	zo
u	nu

deelregel e

e

Ik schrijf er een medeklinker vóór.
De lange e-klank VERANDERT in een korte uh-klank:

e	de, ge, me, te, we, ze
---	------------------------

maar: re (muzieknoot)

Wijs de cursist erop dat je op grond van de regel bij de a,i,o,u zou verwachten dat de klank van de e ook lang blijft, maar dat dat dus niet het geval is. Alleen bij het toonladderwoordje 're' is dat zo.

Zodra de leerling dat aankan, vervangt u de voorgaande regels door de navolgende hoofdregel:

hoofdregel

Ik spreek de enkele a, e, i, o, u uit zoals ik ze hoor in het ABC :
met een lange klank.

Ik schrijf er een medeklinker vóór .

De lange klank van de a, i, o, u blijft lang.

De lange e-klank VERANDERT in een korte uh-klank:

a	la	MAAR: e	de
i	si		ze
o	zo		me
u	nu		te
			we

De uh-klank van de e wordt dus aangeduid/'gemaakt' door de voorafgaande medeklinker!
Met deze regel kan je eigenlijk nu al 'open lettergreep'-woorden maken als: la + de = lade, la + te = late, la + ma = lama, sa + la + de = salade, ho + ge = hoge, ru + we = ruwe , enz.

Maakt de leerling mama/papa, wijs er dan op dat de uitspraak van elk woorddeel een lange a-klank dient te zijn en dat men, gezien de schrijfwijze, deze twee woorden in de praktijk fout uitsprekt, nl. met een korte klank (eigenlijk te schrijven als: mamma/pappa).

We zagen al dat een medeklinker vóór de letter e aan die e een uh-klank geeft.

Wat moeten we nu doen als het woord niet op een uh-klank eindigt, maar op een lange e-klank? Dan moeten we er een e bij zetten! De regel is dus:

Ik hoor een uh-klank aan het eind van een woord.

Ik schrijf één e .

Schrijf ik ee , dan hoor ik een lange e-klank :

te	thee	
me	mee	
we	wee	twee
ze	zee	

Lees: Schrijf ik dubbel eeh. Desgewenst aanvullen: maar: re (muzieknoot).
Of omgekeerd:

Ik hoor een lange e -klank aan het eind van een woord.
Ik schrijf ee .

Schrijf ik één e , dan hoor ik een uh -klank :

thee	te
wee	we
zee	ze

deelregel

Ik hoor aan het eind van een woord een lange i -klank .
Ik schrijf ie of i :

die	taxi
drie	ski
wie	kiwi

maar: baby Suzy pony hobby

Lees: Ik schrijf ieh eeh of ieh .

hoofdregel

Ik hoor aan het eind van een woord een lange ie/i -klank .
Ik schrijf meestal ie :

die	maar: januari februari
knie	juni juli kiwi mini maxi
wie	ski taxi tosti
televisie	
koffie	

Lees: Ik hoor....een lange ieh of ieh-klank. Ik schrijf meestal ieh eeh . of

Ik hoor....een lange ieh-klank. Ik schrijf meestal ieh eeh.

Het linker rijtje lijkt kort, maar deze lijst is, als je hem af zou maken, enorm lang! Het rechter rijtje heeft wellicht woorden die de leerling nog niet moet kennen. Desgewenst kunt u die weglaten, maar weet wel dat het voor je leerling goed is zijn vocabulaire te verruimen.

Uiteraard kunt u het 'maar' ook uitbreiden: alibi bikini safari macaroni kolibri

basisregel

Ik zie in een woord de letter **c** .

Ik spreek de **c** uit als een **k** vóór een **a** , **u** , **o** of vóór een medeklinker.

Ik spreek de **c** uit als een **s** vóór een **e** , **i** , **y** :

café

advocaat

cursist

speculaas

code

contract

cent

docent

cijfer

citroen

cycloon

De KORTE KLANK van de klinker vereist minimaal 1 medeklinker die erna komt:

deelregel

a

Ik schrijf er een medeklinker achter .

De lange a - klank VERANDERT in een korte ah -klank :

a af al An as arm arts angst

De regel geldt ook als meerdere medeklinkers het woord afsluiten.

Omdat de h aan het eind van een woord niet wordt uitgesproken, gebruiken we a + h om een korte klank weer te geven.

Laat vervolgens zien dat, wanneer je een medeklinker achter een enkele klinker schrijft en die medeklinker sluit het woord af (= een laatste medeklinker), er niets aan de klank van de enkele klinker verandert als je nog een of meerdere medeklinkers aan het begin van het woord zet:

a	al
	tal
	stal
	stak
	strak

Verander steeds 1 letter om telkens andere woorden te maken, dus stapje voor stapje. Laat de leerling een zinnetje bedenken met het nieuwe woord. Als de leerling het aankan verander je tegelijk meerdere medeklinkers en de klinker.

Blijkt hij bepaalde letters niet te kennen, of te verwisselen (T1a t/m c), dan geeft je of maakt je samen woordparen.

Bv.: de leerling kent de l niet:

a	la	
a	sla	
a	slap	
a	al	
a	als	
a	mal	
a	mals	enz. m.b.t. andere klinkers

Als de leerling de l verwart met een andere medeklinker, maak je met de l en met die medeklinker woordparen. Altijd de beide polen van de verwarring naast elkaar zetten: digitaal uitleggen!

Bv.: de leerling verwart de b en de d:

bak	dak
bek	dek
bim	dim

deelregel

o

Ik schrijf er een medeklinker achter .

De lange o - klank VERANDERT in een korte oh -klank :

o of om op os ons

deelregel

u

Ik schrijf er een medeklinker achter .

De lange u - klank VERANDERT in een korte uh -klank :

u uk urn

maar: uw

deelregel

i

Ik schrijf er een medeklinker achter .

De lange i - klank VERANDERT in een korte ih -klank :

i ik, in, is, inkt

deelregel

e

Ik schrijf er een medeklinker achter .

De lange e - klank VERANDERT in een korte eh -klank :

e eb, eg, el, en, er, es, erg, erwt

Met de uh-klank van de e-regel gecombineerd, kan je nu eigenlijk al dubbelzetterwoorden maken (zot + te = zotte)! De eerste t geeft de o zijn korte klank, de tweede t maakt de uh-klank van de e (de doffe/stomme e, beter uitgelegd als de uh-klank zonder klemtoon. Zonder klemtoon, d.w.z. je hoort dat woorddeel minder goed dan het andere woorddeel.

hoofdregel

Ik hoor a, e, i, o, u .

Ik schrijf een enkele a, e, i, o, u .

Ik schrijf er een medeklinker achter.

Ik hoor een korte ah, eh, ih, oh, uh -klank :

a	al	
e	en	
i	is	
o	op	
u	uk	maar: uw duw ruw sluw

De w achter de u maakt -als enige medeklinker!- de u dus niet kort.

Vergeet niet te tonen dat bij een medeklinker vóór het korteklankduo de klank hetzelfde blijft en vraag de leerder wat er gebeurt als je de afsluitende medeklinker(s) weglaat.

Met de regels van de vorige periode en die van deze kan je nu samen woordparen gaan maken

als: la al
sla als
ha ah enz.

Als de leerling 'ut boek' of 'hut boek' schrijft:

deelregel

Ik hoor een eh-klank + medeklinker.

Ik schrijf een e .

Ik hoor een uh-klank + medeklinker.

Ik schrijf een u :

den	dun	
ken	kun	
spel	spul	
	hut	maar: het / 't

Lees: " maar (h)ut met ha eeh tee of apostrof tee." (a ! -pos-trof)
 Voor het geval 'één', 'een' en 'en' een probleem zijn:

Ik hoor " 1 " .

Ik schrijf één, met streepjes op de dubbele ee .

Schrijf ik een, zonder streepjes op de dubbele ee, dan
 hoor ik " un " .

één = 1
 telwoord

een = " un"
 lidwoord

Vertel dat woorden van een zin, net als letters van een woord of net als kinderen in een klas, namen hebben, zelfs een 'voornaam' (= de woordsoort) en een 'achternaam' (= het zinsdeel). Telwoord en lidwoord zijn van die voornamen. Er zijn nog twee lidwoorden: 'de' en 'het', vgl. de tas, het dier enz.

Heel wat dyslectici negeren bij het lezen en schrijven de lidwoorden, omdat zij zich van zo'n woord geen beeld kunnen vormen. Woorden een naam geven en de functie van dat woord uitleggen, sterkt de voor hen noodzakelijke beeldvorming (zie Ronald Davis, De Gave van Dyslexie).

Telwoorden zijn één, twee, drie, vier enz.

Voor de oudere leerlingen zet u eventueel erbij dat :

- 'n (lees: apostrof en) de afkorting is voor het lidwoord 'een' en dat
- 'een'-zonder-streepjes soms toch als 1 wordt uitgesproken, nl. als dit blijkt uit de zin, bv.: Mark is van een en ander al op de hoogte gebracht.

Ik hoor een lange e -klank + de letter n .

Ik schrijf dubbel ee (met streepjes).

Schrijf ik één e , dan hoor ik een eh-klank:

één
 telwoord

en
 voegwoord.

Vertel dat 'en' betekent plus (+) : Jan en Piet . Wijs de desbetreffende woordjes aan en laat de leerling er zinnnetjes mee maken.

De LANGE KLANK gevolgd door afsluitende medeklinker(s):

deelregel

Ik hoor een korte ah - klank + medeklinker.
Ik schrijf één a .
Ik hoor een lange a -klank + medeklinker.
Ik schrijf a a :

An	aan
kas	kaas
vat	vaat

Lees: Ik schrijf dubbele a .

deelregel

Ik hoor een korte oh - klank + medeklinker.
Ik schrijf één o .
Ik hoor een lange o - klank + medeklinker.
Ik schrijf o o :

om	oom
bos	boos
dor	door

deelregel

Ik hoor een korte uh - klank + medeklinker.
Ik schrijf één u .
Ik hoor een lange u - klank + medeklinker .
Ik schrijf u u :

uk	uur
dus	duur
schurk	schuur

maar: uw, duw, ruw, ik spuw

deelregel

Ik hoor een korte ih -klank + medeklinker.

Ik schrijf één i .

Ik hoor een lange i -klank + medeklinker .

Ik schrijf i e :

Rik	riek
kip	kiep
wil	wiel
perzik	ziek

deelregel

Ik hoor een korte eh - klank + medeklinker.

Ik schrijf één e .

Ik hoor een lange e - klank + medeklinker.

Ik schrijf e e :

ben	been
wek	week
gen	geen

Maak met de leerling varianten op de woordparen.

Laat zien dat als meerdere medeklinkers het woord afsluiten, de regel ook geldt.

hoofdregel

Ik hoor een korte ah, eh, ih, oh, uh -klank + medeklinker.

Ik schrijf één a, e, i, o, u .

Ik hoor een lange a, e, i, o, u -klank + medeklinker.

Ik schrijf aa, ee, ie, oo, uu :

al	aal
ben	been
zit	ziet
bom	boom
fut	fuut

maar: uw, duw, ruw, ik spuw

OVERGANG naar MEERVOUDEN / meerlettergrepige woorden / woorden met meerdere woorddelen

Voor deze uitleg moet de leerder de inhoud van de zgn. 'letterkaart' kennen, zie onder Hulpmiddelen bij de cursus Zo kan het ook!

U legt uit:

woord in het enkelvoud = 1 persoon of dier of ding betreffend,
= (meestal) 1 lettergreep/ 1 woorddeel.

woord in het meervoud = 2 of meer personen, dieren of dingen betreffend,
= (meestal) 2 of meer lettergrepen/woorddelen.
= gemaakt (vaak) door -en achter het basiswoord te zetten:
hoed hoeden

enkelvoud = één meervoud = twee of meer

twee	+ de	= tweede
vier	+ de	= vierde
vijf	+ de	= vijfde
tien	+ de	= tiende

telwoord + de = rangtelwoord

Laat de leerling zelf andere rangtelwoorden verzinnen.

Het bovenstaande kunt u ook met een 'taalsom' verklaren:

twee
+ de
tweede

Vraag de leerling het woord 'hoeden' heel langzaam te zeggen: hoe - den .

We horen dan een oe-klank (hoe-) en een uh-klank (duhn).

Hoe maken we (om te beginnen) in het Nederlands ook al weer een uh-klank?

Door een medeklinker achter de u te zetten, of

door een medeklinker vóór de e te zetten!

Dat laatste gebeurt in het woordje 'hoeden' en soortgelijke woorden (huiden, buiten, boven enz. enz. enz.). Welk deel van het woord hoor je het best; hoe of -den? Je hoort 'hoe-' het best. Dat woorddeel heeft 'de klemtoon'. Het uh-klankdeeltje heeft dat niet.

Waarom gebruiken we de *e* om die *uh*-klank te maken? Dat is een regel van de Nederlandse taal; de *uh*-klank-zonder-klemtoon schrijven we om te beginnen met een *e*.

Voor de leergierigen:

verder schrijven we die onbeklemtoonde *uh*-klank met een *i* in *-ig* (aardig) en *-ik* (monnik) of met een *ij* in *-lijk* (heerlijk) en een enkele keer met een *u*, nl. in *-us* (kubus) en *-um* (datum, jodium).

-de

Ik schrijf *e* n achter een woord.

De *eh*-klank van het woordje *en* VERANDERT in een *uh*-klank door de medeklinker die er vóór staat:

hoed
+ en
hoe-den

goud
+ en
gou-den

Ik schrijf *en* : Lees: Ik schrijf *eeh* en achter een woord.

Vertel dat de medeklinker naar rechts (naar het tweede deel van het woord) gaat.

De eindmedeklinker van het enkelvoudige woord wordt gebruikt om de *uh*-klank van de erna volgende *e* te maken, zoals we zagen in periode 1; die medeklinker hoort in het meervoudige woord dus bij deze *e*.

-ge

Ik schrijf *en* achter een woord.

De *eh*-klank van het woordje *en* VERANDERT in een *uh*-klank door de medeklinker die er vóór staat:

krijg
+ en
krij-gen

buig
+ en
bui-gen

-me

Ik schrijf *en* achter een woord.

De *eh*-klank van het woordje *en* VERANDERT in een *uh*-klank door de medeklinker die er vóór staat:

ruim
+ en
rui-men

rijm
+ en
rij-men

-te

Ik schrijf _____ en achter een woord.
De eh -klank van het woordje _____ en VERANDERT in
een uh -klank door de medeklinker die er vóór staat:

snuit
+ _____ en
snui-ten

groet
+ _____ en
groe-ten

-we

Ik schrijf _____ en achter een woord.
De eh -klank van het woordje _____ en VERANDERT in
een uh -klank door de medeklinker die er vóór staat:

bouw
+ _____ en
bou-wen

spreeuw
+ _____ en
spreeu-wen

-ze

Ik schrijf _____ en achter een woord dat eindigt op een s -klank.
De eh -klank van het woordje _____ en VERANDERT in
een uh -klank door de medeklinker die er vóór staat:

reus
+ _____ en
reu-zen

muis
+ _____ en
mui-zen

Even een tussendoortje. Je verklaart de s die een z wordt met de volgende regel:

We schrijven nooit een z aan het eind van een Nederlands woord.
De eind-s verandert vaak in een z + klinker.

hoofdregel

Ik schrijf en achter een enkelvoudig woord.
De eh - klank van het woordje en VERANDERT in
een uh - klank door de medeklinker die er vóór staat:

groep	wieg	pluim	dijk	touw
+_____en	+_____en	+_____en	+_____en	+_____en
groe-pen	wie-gen	plui-men	dij-ken	tou-wen

Maak met de leerling nog meer van deze taalsommen met korte- en langeklankwoorden die eindigen op meerdere medeklinkers (kast kas-ten, baard baar-den enz.) en taalsommen waarbij slechts een e erbij komt (lauw lauwe, koud koude enz.).

Lettergrepen tellen:

Hoeveel woorddelen/lettergrepen een woord heeft, kan ik zien/horen als ik naar het woord kijk en tel hoeveel keer ik een klinker of klinkergroepje zie/hoor:

schuur	(= 1 woorddeel)
schuren	(= 2 woorddelen)
schuurpoeder	(= 3 woorddelen)

Deze uitleg geeft niet de lengte van de lettergrepen aan, maar laat de leerling de cadans van het woord beredeneren. Een woord als 'pion' krijgt onze leerling nu nog niet.

Hoe de woorddelen/lettergrepen gevormd worden: Zie splitsingsregels, periode 9 /T2.20.

Hanteert de school van de leerling de term 'doffe e' / 'stomme e' / 'sjwa'? Geef dan de volgende kaart (in aangepaste vorm):

doffe e = de uh-klank van de e

de, lade, laden

De uh-klank die met een e geschreven wordt, heeft geen klemtoon.

De uh-klank die met een u geschreven wordt, heeft de klemtoon: ruggen, bukken, terug.

Het woorddeel met klemtoon hoor je het duidelijkst.

Ik hoor de klank un .
 Als los woordje schrijf ik e e n .

In een meervoud schrijf ik -e n :

een fiets

twee fiet-sen

e e n . Lees: "... schrijf ik dubbel eeh en" .

-e n . Lees: "... schrijf ik eeh en" .

De leerling (en om hem gaat het!) heeft geen enkele moeite met een begrip als 'de klank un' (dus een medeklinker als onderdeel van een 'klank'. Maar als u zich in dit verband te zeer ergert aan 'de klank..', dan laat u dat gewoon uit de regel weg: Ik hoor un .

een woord + een woord = een samenstelling

ree + bok = reebok

zee + meeuw = zeemeeuw

Maak nog meer samenstellingen van woorden met korte en lange klanken.

Ik heb een woord dat eindigt op ee .
 Maak ik met dat woord een samenstelling, dan blijft
 de ee staan:

mee meedoen

thee theepot

twee tweemaal

vee veeteelt

Lees: ...eindigt op dubbel eeh.....blijft de dubbel eeh staan.

Let op : idee ideaal (is geen samenstelling, maar een afleiding).

OPENLETTERGREEPREGEL bij lange klanken

De leerling schrijft "maaken". De openlettergreepregel betreft de foutief geschreven lange klank. U legt uit:

We nemen het woordje 'paal'. Daar maken we een meervoud van met -en.

Wat hoor ik in 'palen'?

Als we het langzaam zeggen hoor ik 'pa-luhn', oftewel achtereenvolgens een lange a-klank, 1 medeklinker namelijk de l, en dan de klank uhn.

Net als bij 'hoeden' maken we die uhn-klank met e n. Die l verhuist dus naar rechts, naar de -e n, hoort dus bij de -e n, anders krijgen we daar geen uh-klank: paa-len. Maar jee, daar staat dan 'paa' zonder afsluitende medeklinker: de lettergreep staat open. En hoe moeten we zo'n klank schrijven? Juist, met een enkele a! Dat zagen we al in periode 1:

$$\begin{array}{r} \text{paal} \\ + \text{en} \\ \hline \text{paa-len} \end{array} \quad \text{wordt} \quad \text{pa-len}$$

Dus de regel is:

deelregel

Ik hoor een lange a-klank, één medeklinker en een klinker.

Die medeklinker hoort bij de laatste klinker.

Daardoor heeft die e een uh-klank.

De a schrijf ik eenmaal:

$\begin{array}{r} \text{paal} \\ + \text{en} \\ \hline \text{pa-len} \end{array}$	$\begin{array}{r} \text{schaal} \\ + \text{en} \\ \hline \text{scha-len} \end{array}$	$\begin{array}{r} \text{kaal} \\ + \text{e} \\ \hline \text{ka-le} \end{array}$
---	---	---

Lees: paal plus én maakt pa-lun of paal, én erbij, dan krijg ik pa-lun.

Wijs telkens op de verandering van eh- naar uh-klank in de uitgang -en.

Dat komt door de voorafgaande l.

De regel gaat ook op bij een andere laatste klinkerklank dan de uh-klank van de e: Ada

Geef dezelfde uitleg bij de volgende deelregels.

Schrijft de leerling 'maakken'? Na een lange klank schrijf ik nooit 2x dezelfde medeklinker (behalve bij persoonsvormen in de onvoltooid verleden tijd van zwakke werkwoorden - hij raadde, zij vermoedden - en behalve bij samenstellingen: laat + tijdig = laattijdig)

deelregel

Ik hoor een lange o-klank, één medeklinker en een klinker.

Die medeklinker hoort bij de laatste klinker.

Daardoor heeft die e een uh-klank.

De o schrijf ik eenmaal:

kool
+ en
ko-len

schoon
+ e
scho- ne

hoog
+ e
ho-ge

deelregel

Ik hoor een lange u-klank, één medeklinker en een klinker.

Die medeklinker hoort bij de laatste klinker.

Daardoor heeft die e een uh-klank.

De u schrijf ik eenmaal:

stuur
+ en
stu- ren

schuur
+ en
schu- ren

duur
+ e
du- re

En wat geldt bij de a, o, u, laten we ook gelden bij de e :

Dat we hetzelfde redeneren bij de e is eigenlijk vreemd, omdat we in periodes 1 en 4 zagen dat aan het eind van een woord -in tegenstelling tot bij de a, o, u- de enkele e een uh-klank geeft en pas de ee een lange e-klank.

Je zou dus verwachten dat je logischerwijs 'steelen', 'beenen', 'heele' enz. moet schrijven!

U kunt de kritische leerling vertellen dat er destijds (in 1934) voor gekozen is om de woorden met de e-klank op dezelfde wijze te regelen als hiervoor bij de a, o, u.

Bovendien hebben de woorden die op -ee eindigen op zich een betekenis (vee, twee, snee enz.).

De 'ste' of 'stee' van 'stelen' hebben geen eigen betekenis.

deelregel

Ik hoor een lange e-klank, één medeklinker en een klinker.

Die medeklinker hoort bij de laatste klinker.

Daardoor heeft die e een uh-klank.

De eerste e schrijf ik eenmaal:

steel
+ en
ste-len

been
+ en
be-nen

heel
+ e
he- le

hoofdregel

Ik hoor/zie
 een lange a, e, o, u + 1 medeklinker + klinker.

Die medeklinker hoort bij de laatste klinker.
 Daardoor heeft de e een uh-klank .

De eerste klinker schrijf ik eenmaal :

zaal	week	boot	vuur
+ <u> </u> en	+ <u> </u> en	+ <u> </u> en	+ <u> </u> en
za- len	we- ken	bo- ten	vu- ren

Lees: Ik hoor of zie...

Ik zie, want de regel is ook een controleregul voor de leerling nádat hij 'maalen' heeft opgeschreven.

Als hij 'maallen' schrijft, zie periode 6b. desnoods gedeeltelijk, als hij nog niet aan de verleden tijd van zwakke werkwoorden is toegekomen.

'Lange klinker' is weliswaar een tautologie, maar werkt voor veel leerlingen duidelijker dan 'klinker' sec.

Te praten over 'één medeklinker' is duidelijker dan 'een medeklinker', vooral om het verschil met de dubbelzetter duidelijk te laten uitkomen: het verschil zit alleen in de eerste klank -is die lang, of is die kort?- !

Als de school van uw leerling de term 'open lettergreep' gebruikt:

een open lettergreep = een lettergreep die eindigt
 op een enkele a, e, o, u

Laat (open)lettergreepwoorden hardop, in de cadans van de woorddelen, spellen terwijl men deze woorden opschrijft; moet je 'laken' opschrijven en je begint la te spellen, 'el' 'a', dan realiseer je je eerder dat je genoeg hebt aan een enkele a..

'Onzuiver' uitgesproken woorden:

Deze openlettergreepregel geldt ook als, in plaats van een e = uh-klank, een andere klinkerklank (kort of lang) volgt: kanaal, kozijn, kolom .

Het probleem met deze woorden is echter dat, hoewel de schrijfwijze (de enkele n, enkele z, de enkele l) dicteert dat je de eerste lettergreep met een lange klank uitspreekt, ze vaak met een korte klank worden uitgesproken; men zegt -ten onrechte- bijv. 'kahnahl', 'kohlom', waardoor de leerling braaf 'kollom' schrijft, maar de dupe is van het feit dat de gesproken taal rond hem

niet correspondeert met de schrijftaal. Het werk van de leerder wordt heel wat minder frustrerend als het algemeen gesproken Nederlands de algemeen geaccepteerde schrijfwijze volgt.

Resteert de lettergreepkwestie bij de woorden met *ie*. De basisregel:

Ik heb een woord dat eindigt op *ie* + laatste medeklinker.
Als ik dat woord langer maak, blijft de *ie* staan:

dief	dieven
mier	mieren
spies	spiezen
rivier	rivieren

Als de leerling bv. 'rievier' schrijft.

Ik schrijf nooit tweemaal *ie* in een woord:

rivier
politie

maar: kieviet
tierelieren

N.B.: kievit/kieviten = ook goed

Ik heb een woord dat eindigt op *ie* + laatste medeklinker .
Als ik dat woord langer maak, blijft de *ie* staan :

dief	dieven
	dievegge
rivier	rivieren
plezier	plezierig

fabriek	fabrieken
muziek	

maar: fabrikant
muzikant
muzikaal

Ook bijv.: miniem, minieme, minimaal; specifiek, specifieke, specificatie.

Dus: is het grondwoord met *ie*, dan schrijf ik *ie* in de afleidingen van dat grondwoord die bestaan uit: grondwoord + *e(n) / e(r)(e) / je(s) /-ig*;
m.a.w., ik verleng dat woord met een lettergreep waarin de *e* een uh-klank is, oftewel een onbeklemtoonde lettergreep.

Volgt een beklemtoonde lettergreep (= een lange klank of een korte klank anders dan met *e* = uh-klank) dan gaan de andere *i/ie*-regels gelden.

DUBBELZETTERREGEL bij korte klanken

We hanteren de aanduiding 'dubbelzetterregel' i.p.v. 'geslotenlettergreepregel' omdat de term 'gesloten lettergreep' wijst op korte klank+afsluitende medeklinker(s) en op lange klank+afsluitende medeklinker(s).

Maak de leerder duidelijk dat we niet 2 x diezelfde medeklinker uitspreken, terwijl we die wel moeten schrijven.. We zeggen nl. kah-ten, mah-le, lah-so, wah-ker enz.

deelregel

Ik hoor een ah -klank, 1 medeklinker + klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 De eerste medeklinker maakt de korte klank.
 De tweede medeklinker hoort bij de andere klinker
 (maakt de uh-klank van de e) :

kat-ten
 mal-le
 las-so
 wak-ker

Natuurlijk maakt een schrijfwijze geen klanken. Maar '...maakt de korte klank.' is een voor de jonge leerder eenvoudiger omschrijving dan 'duidt de korte klank aan'.

deelregel

Ik hoor een ah -klank, 1 medeklinker + klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 Schrijf ik maar 1 medeklinker, dan hoor ik een woord
 met een lange a -klank :

padden	paden
bakken	baken
hallen	halen
rammen	ramen

Het 2de rijtje woorden vormen de tegenvoorbeelden voor de woorden met de dubbelzetter. Zij dienen niet om de lettergrepen uit te leggen.

deelregel

Ik hoor een eh -klank, 1 medeklinker + klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 De eerste medeklinker maakt de korte klank.
 De tweede medeklinker hoort bij de andere klinker
 (maakt de uh-klank van de e) :

bes-sen
 heg-gen
 tel-len
 wed-den

deelregel

Ik hoor een eh -klank, 1 medeklinker + klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 Schrijf ik maar 1 medeklinker, dan hoor ik een woord
 met een lange e -klank :

bedden	beden
lekken	leken
tellen	telen
vellen	velen

deelregel

Ik hoor een ih -klank, 1 medeklinker + klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 De eerste medeklinker maakt de korte klank.
 De tweede medeklinker hoort bij de andere klinker
 (maakt de uh-klank van de e) :

big-gen
 kip-pen
 mid-den
 zit-ten

deelregel

Ik hoor een ih -klank, 1 medeklinker + klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 Schrijf ik maar 1 medeklinker, dan hoor ik een woord met
 een lange i -klank :

bitter

liter

deelregel

Ik hoor een oh -klank, 1 medeklinker en een klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 De eerste medeklinker maakt de korte klank.
 De tweede medeklinker hoort bij de andere klinker
 (maakt de uh-klank van de e):

kop-pen

lok-ken

lot-to

tor-ren

deelregel

Ik hoor een oh -klank, 1 medeklinker en een klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 Schrijf ik maar 1 medeklinker, dan hoor ik een woord met
 een lange o -klank :

botten

rokken

dollen

bonnen

boten

roken

dolen

bonen

deelregel

Ik hoor een uh -klank, 1 medeklinker en een klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 De eerste medeklinker maakt de korte klank.
 De tweede medeklinker hoort bij de andere klinker
 (maakt de uh-klank van de e) :

dut-ten
 gum-mi
 kus-sen
 mug-gen

deelregel

Ik hoor een uh -klank , 1 medeklinker en een klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 Schrijf ik maar 1 medeklinker, dan hoor ik een woord met
 een lange u -klank :

jullie	juli
mussen	muziek

dubbelzetter hoofdregel

Ik hoor een korte ah, eh, ih, oh, uh -klank, 1 medeklinker + klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 De eerste medeklinker maakt de korte klank.
 De tweede medeklinker hoort bij de andere klinker
 (maakt de uh-klank van de e) :

ballen	bal-len
wetten	wet-ten
bitter	bit-ter
bommen	bom-men
jutten	jut-ten

hoofdregel

Ik hoor een korte klank, 1 medeklinker + klinker.
 Ik moet die medeklinker tweemaal schrijven.
 Schrijf ik maar 1 medeklinker, dan hoor ik een woord met
 een lange klinker :

ballen	balen
wetten	weten
kille	kilo
bommen	bomen
jullie	juli

Als deze regel te moeilijk is, geef dan alleen deze en andere woordparen.
 Deze regel kunnen we ook omdraaien. We beginnen dan met de lange klank.

Laat de dubbelzetter-/ (open)lettergreepwoorden hardop, in de cadans van de lettergrepen, spellen terwijl men deze woorden opschrijft; moet je 'laken' opschrijven en je begint te spellen 'el' 'a', dan realiseer je je eerder dat je genoeg hebt aan een enkele a. Moet je 'lakken' opschrijven en je begint te spellen 'el' 'a', dan realiseer je je eerder dat die lange a-klank niet in het woord thuis hoort en dat je die dus kort moet maken door een extra k te schrijven.

De basis-splitsingsregels zijn onontbeerlijk om de openlettergreepregel en de dubbelzetter er goed in te krijgen.

De leerling schrijft bv. 'kassten' (bv. het gevolg van de niet-correcte regel:
 "Na een korte klank, 't is raar maar waar, schrijf ik een dubbele medeklinker na elkaar"):

Ik hoor een korte ah, eh, ih, oh, uh -klank ,
 2 verschillende medeklinkers + klinker .

De eerste medeklinker maakt de korte klank.
 De tweede medeklinker hoort bij de andere klinker
 (maakt de uh-klank van de e):

kas	-ten
zwer	-men
win	-ter
dol	-ken
kus	-ten

De leerling schrijft bijv. "enkel".

Ik schrijf na een medeklinker nooit 2 maal dezelfde medeklinker in een woord(deel):

enkel
lampen

kranten
wanden

Alleen in de persoonsvorm in de verleden tijd van zwakke werkwoorden schrijf ik 2 maal dezelfde medeklinker als de ik-vorm van de tegenwoordige tijd (= om te - tijd) eindigt op:
-cht, -ft, -nt, -rt, -rst, -st, of op -ld, -md, -nd, -rd:
..... (voorbeelden)

BASISSPLITSINGSREGELS

Geef de leerder splitsingsregels om zichzelf te kunnen controleren

Laat hem de dubbelzetter-/ (open)lettergreepwoorden hardop, in de cadans van de woorddelen, spellen volgens de letternamen in het alfabet terwijl hij deze woorden opschrijft.

Moet je 'roken' opschrijven en je begint te spellen 'er' 'o', dan realiseer je je eerder dat je genoeg hebt aan een enkele o.

Moet je 'rokken' opschrijven en je begint te spellen 'er' 'o', dan realiseer je je eerder dat die lange o-klank niet in het woord 'rokken' thuishoort en dat je die dus kort moet maken door een extra k te schrijven.

basissplitsingsregels:

Ik zie een klinker, 1 medeklinker en een klinker.

Ik splits vóór die medeklinker:

la-de, be-ter, u-ren, ro-ver, gie-ten

Dus als de leerling 'in de laade' schrijft, laat u hem 'laade' met behulp van de vorige regel in lettergrepen splitsen. Hij krijgt dan laa-de, en ziet dan sneller dat er een a teveel staat.

of

Ik zie 1 medeklinker tussen klinkers staan.

Ik splits vóór die medeklinker:

za-len, be-ter, hu-ren, lo-ten, bou-wen, kieu-wen
ba-rok, me-taal, gi-ro,bru-taal, eeu-wig

Ik zie 2 medeklinkers tussen klinkers staan.

Ik splits tussen die 2 medeklinkers :

bak-ker, lek-ken, dik-ke, sok-ken, bus-sen
bal-let, Mek-ka

bal-ken, res-ten, dis-tel, zol-der, bul-ten
zin-gen en-kel

Lees/dicteer niet: bal-let, want je hoort niet 2x een l , maar lees/dicteer bah-let (de eerste l maakt de ah-klank/de eerste l laat zien dat je een ah-klank moet lezen, de tweede l hoort bij de volgende lettergreep/maakt daar de uh-klank van de e).

Help fouten te voorkomen door, voordat de leerling de zin opschrijft, eerst met hem na te gaan waar in de zin voor hem de moeilijkheden zitten:
Vraag de leerling "Wat is lastig aan....?", dus geef hem de kans het zelf te bedenken.

Laat hem woorden mondeling spellen (het woord 'voor zich zien'). En leg hem de zaken digitaal/meerdimensioneel/in breder verband uit, als hij twijfelt of als hij het antwoord schuldig blijft. Toon hierbij geen wrevel! Hij heeft nu eenmaal meer tijd en herhaling nodig dan u!

Dus niet: "dit woord moet je verlengen om de t of d te horen",
maar:

"we maken een onderscheid tussen de persoonsvorm van de zin en de andere woorden van de zin. Dit is zo'n 'ander woord', dus dat moeten we verlengen."

Als een leerling tegen een regel fouten blijft maken, laat hem dan niet nog eens 3-6 weken diezelfde regel lezen maar geef (een vervolgregel en) woordparen.

Als een leerling bij de open lettergreep 'blijft hangen' in -eerst-verkeerd-schrijven-met-dubbele klinker-en-dan-zelf-corrigeren, check dan of hij de enkele klinker met een lange klank spelt (zo niet, dan weer het alfabet, zie de zgn. letterkaart, inoefenen). Indien hij correct spelt, laat hem dan openlettergreepwoorden hardop spellen terwijl hij schrijft.

Bv.: de leerling moet 'dromen' schrijven.

U zegt "spel de letters hardop terwijl je langzaam schrijft".

Hij spelt dee er ooh ..

U komt er nu tussen en zegt zoiets : "Die letter noem je o , maar zoals je weet is de klank van die letter ook o . Die klank moeten we hebben in dit woord. Komt er na die lange o maar 1 medeklinker en dan weer een klinker (-me-), of te wel, staat die o op het eind van een lettergreep/woorddeel-, dan is die ene o genoeg".

En dit bij ieder ander woord steeds weer herhalen. Na een tijdje laat u het de leerling zelf uitleggen en vervolgens gaat het stilzwijgend.

Hardop spellen brengt ook uitkomst bij de dubbelzetter.

Besef dat de leerling na een instructie fouten kan gaan maken waar hij ze vóór het stappenplan niet maakte. Bijv. hij schrijft nu: 'warom'. Dit komt omdat hij nu bewust gaat schrijven (past in dit geval de openlettergreepregel toe wat op

zichzelf een prima gedachte is; prijs hem daarvoor! en leg 'waarom' uit via een woordsom: waar + om = waarom).

Hij moet nl. nu gaan leren wat de uitzonderingen zijn op de basisregels; in dit geval 'de samenstelling'.

Leg uit:

een woord + nog een woord = samenstelling
 sla + saus = slasaus

	waar + <u>om</u> waarom		waar + <u>en</u> waren
ook:	daarom	(daar-om)	
	daaraan	(daar-aan)	
	dooreen	(door-een)	
	waarop	(waar-op)	
	waaraan	(waar-aan)	

Besef ook dat de leerling nu vooral bewust is gemaakt t.a.v. tweelettergrepige woorden waarvan de tweede lettergreep een uh-klank = e heeft. Enkele leerlingen trekken die informatie uit zichzelf door naar drie- of meerlettergrepige woorden en/of naar meerlettergrepige woorden met korte- of lange klanken, anders dan de e = uh-klank. Maar de meesten hebben bij elke variant wederom expliciete uitleg nodig. Bv.:

hoofdregel

Ik hoor in een woord een korte ah, eh, ih, oh, uh -klank +
 1 medeklinker + een klinker.

Ik moet die medeklinker 2 maal schrijven.

De eerste medeklinker maakt de korte klank.

De tweede medeklinker hoort bij de andere klinker:

bal-lon	bal-lade
ef-fect	Es-so
com-mando	kom-ma
mot-tig	mot-to
	gum-mi

De 2e lettergreep is hier een korte- dan wel een lange klank en geen e met uh-klank.

Zo raken leerlingen ook van de wijs als er , in plaats van -en als tweede lettergreep, -el (hagel), -er (haver), -es (jakkas) of een andere afwijkende structuur volgt. Of als er -ig volgt, of -ing, of -lijk, of als er lettergrepen vóórgeschreven worden: ge-loven, ont-spannen. Deze nieuwe structuren brengen immers ook vaak nieuwe problemen: el/ol, ug/ig, luk/lijk, ond/ont, samenstelling of niet enz. Het is vaak de onduidelijkheid m.b.t nog niet uitgelegde zaken, die de leerling de eigenlijk bij hem bekende zaken toch fout doet schrijven (de onduidelijkheid kost teveel energie/blokkeert zijn bijna-automatisme).

Eigenlijk zou je de leerstof heel stapsgewijs moeten uitleggen. Uiteraard mag je telkens andere medeklinkers/klinkers gebruiken; het gaat om structuurherkenning. Punt 9 t/m 13 mag ook in andere volgorde):

1. a
2. pa
3. spa
4. an
5. span
6. spant
7. spa-nen
8. span-nen
9. voorvoegsels + spannen : gespannen, ontspannen
10. spannen-de → spannend
11. voorvoegsels + spannend(e) : ontspannend(e)
12. spanning en andere vervolgklinkers (kort/lang,) of achtervoegsels (weerspannig)
13. samenstellingen hoogspanning, hoogspanningskabel

Stel de leerling zit in de 4e klas, mist voorkennis en heeft in zijn woordpakket, bijvoorbeeld 'geheimzinnig' zitten.

Als je dergelijke woorden wilt oefenen, maak dan eerst zinnigjes met de onderdelen van zo'n lang woord. Werk vanaf de 1-of 2 lettergrepige grondvorm:

Mijn vriendin en ik hebben een geheim.

Wij zitten vaak in onze geheime kamer op zolder.

Hij schrijft lange zinnen.

Dat is geen zinnig antwoord op mijn vraag.

Hij doet heel geheimzinnig .

en leg uit, als de leerling ook maar even twijfelt bij hoe 'geheimzinnig' is opgebouwd, : geheim + zinnig.

De leerling die zwak is in taal heeft steeds weer uitleg nodig, maar hij komt dan ook steeds verder.